

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

О. Р. Вайцеховська, О. В. Руденко

**МІЖНАРОДНЕ
ПРИВАТНЕ ПРАВО:
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА**

Навчально-методичний посібник

Харків
«Право»
2023

УДК 341.9
В65

Рецензенти:

М. М. Микісвич, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри європейського права Львівського національного університету імені Івана Франка;

М. В. Менджул, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 1 від 30 січня 2023 р.)*

Вайцеховська О. Р.

В65 Міжнародне приватне право: особлива частина : навч. -метод. посіб. / О. Р. Вайцеховська, О. В. Руденко. – Харків : Право, 2023. – 520 с.
ISBN 978-966-998-492-0

У виданні, підготовленому на підставі аналізу сучасного законодавства України, міжнародних договорів у галузі співробітництва з приватноправових питань, законодавства та судової практики іноземних держав, викладено основні підгалузі міжнародного приватного права.

Посібник містить виклад лекційного матеріалу, плани семінарських занять і навчально-методичні рекомендації до них, тести, задачі, перелік нормативно-правових актів і рекомендованої літератури.

Для студентів, аспірантів, викладачів юридичних вишів та інших навчальних закладів.

УДК 341.9

© Вайцеховська О. Р., Руденко О. В., 2023

ISBN 978-966-998-492-0

© Видавництво «Право», 2023

ЗМІСТ

Передмова 6

Перелік умовних скорочень 8

ТЕМА 1

ПРАВО ВЛАСНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

1.1. Оглядова лекція	12
1.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	42
1.3. Нормативні акти та література.....	44
1.4. Задачі та тестові завдання	46

ТЕМА 2

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ДОГОВОРУ

2.1. Оглядова лекція	69
2.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	91
2.3. Нормативні акти та література.....	92
2.4. Задачі та тестові завдання	94

ТЕМА 3

ДОГОВІР МІЖНАРОДНОЇ КУПВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ

3.1. Оглядова лекція	109
3.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	159
3.3. Нормативні акти та література.....	160
3.4. Задачі та тестові завдання	162

ТЕМА 4

ВИДИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ УГОД У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

4.1. Оглядова лекція	168
4.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	238

4.3. Нормативні акти та література.....	240
4.4. Задачі та тестові завдання	241

ТЕМА 5
ТРАНСПОРТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

5.1. Оглядова лекція	248
5.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	270
5.3. Нормативні акти та література.....	272
5.4. задачі та тестові завдання	274

ТЕМА 6
ФІНАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

6.1. Оглядова лекція	293
6.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	309
6.3. Нормативні акти та література.....	311
6.4. Задачі та тестові завдання	312

ТЕМА 7
ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

7.1. Оглядова лекція	327
7.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	340
7.3. Нормативні акти та література.....	342
7.4. Задачі та тестові завдання	344

ТЕМА 8
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

8.1. Оглядова лекція	360
8.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	369
8.3. Нормативні акти та література.....	370
8.4. Задачі та тестові завдання	371

ТЕМА 9
СПАДКОВІ ВІДНОСИНИ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

9.1. Оглядова лекція	383
9.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації.....	400
9.3. Нормативні акти та література.....	401
9.4. Задачі та тестові завдання	403

ТЕМА 10
ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

10.1. Оглядова лекція.....	415
10.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації	441
10.3. Нормативні акти та література.....	442
10.4. Задачі та тестові завдання	445

ТЕМА 11. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ
У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

11.1. Оглядова лекція.....	458
11.2. План семінарського заняття та навчально-методичні рекомендації	477
11.3. Нормативні акти та література.....	478
11.4. Задачі та тестові завдання	480
Словник термінів з міжнародного приватного права.....	494

==== Передмова

Характерною закономірністю сучасного розвитку міжнародного співтовариства є інтернаціоналізація всіх сфер життя людини, яка поступово і невпинно переростає у глобалізацію, пов'язуючи між собою держави та їх національні суспільства у єдину світову економічну та суспільну систему. Проявляється така глобалізація насамперед у розвитку багатогранних взаємозв'язків всіх факторів суспільних відносин, а глобальна система фінансів та торгівлі взаємопов'язує окремих людей, їх об'єднань та держави. Головними діючими особами у такому світовому господарстві й глобальному громадянському суспільстві виступають індивіди та їх об'єднання. Транскордонні зв'язки фізичних та юридичних осіб стають все більш динамічними та інтенсивними, що зумовлює невпинний розвиток міжнародного приватного права та стрімке зростання його значення. Це вимагає вдосконалення міжнародного приватного права, завданням якого в умовах глобалізації сучасного світу та розвитку транскордонних відносин є правове регулювання всіх зазначених процесів.

Роль міжнародного приватного права зростає не тільки всередині України в силу потужного розвитку транскордонного співробітництва фізичних та юридичних осіб з контрагентами з різних країн світу. Важливе значення даного комплексу норм для світового співтовариства підкреслюється і в програмних документах ООН, в яких, зокрема, наголошується на необхідності вдосконалення міжнародного приватного права як для полегшення торгівлі, так і для формування мирних та стабільних транскордонних відносин. Зазначене зумовлює підвищений інтерес до вивчення міжнародного приватного права.

Книга 2 «Міжнародне приватне право: особлива частина» присвячена особливостям правового регулювання таких видів приватних відносин з іноземним елементом як речові, сімейні, спадкові, транспорт-

ні, трудові, деліктні, фінансові, зовнішньоекономічні та інші. У навчальному матеріалі щодо кожного окремого виду даних відносин викладені колізійні правові норми, які застосовуються до регулювання тих чи інших приватних відносин з іноземним елементом, їх правове регулювання на рівні міжнародних договорів, національного і зарубіжного законодавства, судової практики.

Для більш ґрунтового засвоєння матеріалу, викладеного у посібнику, до кожної теми надається список нормативно-правових джерел та літератури, а також пропонуються тести та задачі для самоконтролю..

══════ Перелік умовних скорочень

АПЕК –	Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АПЕК – Asia-Pacific Economic Cooperation).
АСЕАН –	Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN – Association of South East Asian Nations).
БМР –	Банк міжнародних розрахунків (BIS – Bank for International Settlements).
БАГІ –	Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (MIGA – Multilateral Investment Guarantee Agency).
ВОІВ –	Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO – World Intellectual Property Organization).
ВООЗ –	Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO – World Health Organization).
ГАТТ –	Генеральна угода з тарифів і торгівлі (GATT – General Agreement on Tariffs and Trade).
ЕВС –	Економічний валютний союз (EMU – Economic and Monetary Union).
ЕСКАТО –	Економічна соціальна комісія ООН для Азії і Тихого океану (ESCAP – UN Economic and Social Commission for Asia and the Pacific).
ЕКОСОП –	Економічна і соціальна рада ООН (ECOSOC – Economic and Social Council).
ЄАВТ –	Європейська асоціація вільної торгівлі (EFTA – European Free Trade Association).
ЄВС –	Європейська валютна система (EMS – European Monetary System).
ЄС –	Європейський Союз (EU – European Union).
ЄБРР –	Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD – European Bank for Reconstruction and Development).
ЄВРОКОНТРОЛ –	Європейська організація з безпеки повітряної навігації (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation).
ЄЕК –	Європейська економічна комісія ООН (ECE – UN Economic Commission for Europe).
ЄІБ –	Європейський інвестиційний банк (EIB – European Investment Bank).

ЄКАК –	Європейська конференція цивільної авіації (ECAC – European Civil Aviation Conference).
ЄОВС –	Європейське об'єднання вугілля та сталі (EUCS – European Unity of Coal and Steel).
ЄПО –	Європейська патентна організація (EPO – European Patent Organization).
ЄФР –	Європейський фонд розвитку (EDF – European Development Fund).
ЄФРР –	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF – European Regional Development Fund).
ЄЦБ –	Європейський центральний банк (ECB – European Central Bank).
ІБР –	Ісламський банк розвитку (ISDB – Islamic Development Bank).
ІКАО –	Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO – International Civil Aviation Organization).
ІМО –	Міжнародна морська організація (IMO – International Maritime Organization).
ІНКОТЕРМС –	міжнародний документ, прийнятий Міжнародною Торговою Палатою, в якому сформульовані уніфіковані офіційні правила по тлумаченню торгових термінів, які одержали найбільше поширення у світовій торгівлі.
МаБР –	Міжамериканський банк розвитку (IDB – Inter – American Development Bank).
МАГАТЕ –	Міжнародна агенція з атомної енергії (IAEA – International Atomic Energy Agency).
МАР –	Міжнародна асоціація розвитку (IDA – International Development Association).
МБРР –	Міжнародний банк реконструкції та розвитку (IBRD – International Bank for Reconstruction and Development).
МВФ –	Міжнародний валютний фонд (IMF – International Monetary Fund).
МЕРКОСУР –	Південний спільний ринок, Спільний ринок країн Південного Конусу (MERCOSUR – Mercado Comun del Sur).
МОП –	Міжнародна організація праці (ILO – International Labor Organization).
МПП –	міжнародне приватне право

МТП –	Міжнародна торговельна палата (ICC–International Chamber of Commerce).
МФК –	Міжнародна фінансова корпорація (IFC–International Finance Corporation).
МФСР –	Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (IFAD–International Fund for Agricultural Development).
МЦУІС –	Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID–International Center for Settlement of Investment Disputes).
НАФТА –	Північноамериканська асоціація вільної торгівлі (NAFTA – North American Free Trade Association).
ОАД –	Організація американських держав (OAS – Organization of American States).
ОАС –	Організація африканської єдності (OAU – Organization of American Unity).
ОЕСР –	Організація економічного співробітництва й розвитку (OECD – Organisation for economic Cooperation and Development).
ОБСЕ –	Організація з безпеки і співробітництва в Європі (OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe).
ООН –	Організація Об’єднаних Націй (UN – United Nations).
ОПЕК –	Організація країн – експортерів нафти (ОПЕК – Organization of the Petroleum Exporting Countries).
ПРООН –	Програма розвитку Організації Об’єднаних Націй (UNDP – United Nations Development Programme).
СБ –	Світовий банк (WB – World Bank).
СНД –	Співдружність Незалежних Держав (CIS – Commonwealth of Independent States).
СПС –	Світовий поштовий союз (UPU – Universal Postal Union).
СТО –	Світова туристська організація (WTO – World Tourism Organization).
УНІДРУА –	Міжнародний інститут з уніфікації приватного права в Римі (міжурядова міжнародна організація).
ФАО –	Продовольча і сільськогосподарська організація (FAO – Food and Agricultural Organization).
ЮНЕП –	Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP – United Nations Environment Programme).

ЮНЕСКО –	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки, культури (UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization).
ЮНІДО –	Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO – United Nations Industrial Development Organisation).
ЮНІСЕФ –	Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй (UNICEF – United Nations Children's Fund).
ЮНКТАД –	Конференція ООН з торгівлі й розвитку (UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development).
ЮНСІТРАЛ –	Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (UNCITRAL – United Nations Commission on International Trade Law).
ЮНСІТРАЛ –	Комісія ООН з права міжнародної торгівлі.

Тема 1

ПРАВО ВЛАСНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

1.1. Оглядова лекція

1. Поняття, види та об'єкти речового права
2. Цінні папери і оборотні документи
3. Відносини власності в МПП
 - а) питання права власності у відносинах з іноземним елементом за правом України
 - б) застосування законодавства про націоналізацію
 - в) колізійні питання права власності у МПП
 - г) правове положення власності України і власності юридичних осіб за кордоном
4. Правове регулювання іноземних інвестицій
5. Міжнародно-правовий захист іноземних інвестицій
6. Поняття та ознаки міжнародного (транскордонного) банкрутства

1. Поняття, види та об'єкти речового права

Речове право – це сукупність правових норм, які регулюють такі майнові відносини, у яких уповноважені особи можуть здійснювати свої права на майно, не потребуючи позитивних дій інших осіб.

У правовій доктрині підкреслюється, що речове право дозволяє впливати на майно безпосередньо. До речового права відносяться правові норми, які спрямовані на закріплення за особою можливості володіти майном та здійснювати його експлуатацію незалежно від дій третіх осіб.

Суб'єктивні права, що виникають на підставі правових норм речового права, в науці називаються речовими правами. Їм характерні риси, які їх відрізняють від інших зобов'язальних прав:

1) речовими правами можуть визнаватись лише ті, що передбачені законодавством відповідної країни;

2) речові права відносяться до абсолютних прав, при яких правомочності носія права відповідає обов'язок всіх інших третіх осіб визнавати їх дію і утримуватися від порушення;

3) об'єктом речових прав виступає індивідуально визначена річ.

Система речового права в США та Англії відрізняється певною своєрідністю, а саме – всі права майнового змісту ототожнюються із правом власності та розглядаються як його різновиди.

Абсолютний характер речових прав проявляється у *праві слідування* та *праві переваги*. *Право слідування* полягає в тому, що речове право при переході до інших осіб слідує за річчю. За *правом переваги*, у випадку колізії речового і зобов'язального права, перевага надається речовим правам. Приміром, при наявності кредиторів, які звертаються по стягнення на річ, перевага надається тим особам, яким належить на неї заставне право і які раніше інших осіб можуть задовольнити свої претензії. Але системам права відомі також *привілейовані зобов'язальні вимоги*, які у випадку колізії мають перевагу над речовим правом. Оскільки речове право діє стосовно індивідуально-визначеної речі, його носій має *специфічну форму захисту*, що обумовлена можливістю впливати на річ.

Цивільне законодавство як України, так й іноземних країн, до об'єктів цивільного права відносить речі як матеріальні блага, результати інтелектуальної власності, результат використання майна (доходи, плоди), інформацію, що містить таємницю, цінні папери, гроші, нематеріальні блага.

Об'єктом речового права виступає річ у матеріальному значенні цього слова. Правовий режим речі як об'єкта речового права визначається правом країни, яка встановлює порядок її використання та допустимі способи і межі використання.

Серед речей виділяють речі, які *вільно перебувають у цивільному обігу* та *речі, які обмежені у цивільному обігу* (нерухомі, рухомі).

До переліку *нерухомих речей* переважна більшість правових систем відносить:

1) об'єкти, переміщення яких без шкоди їх цілісності неможливе (земельні ділянки, ліси);

2) об'єкти, що підлягають державній реєстрації: морські та повітряні судна, судна внутрішнього плавання, підприємства як майнові комплекси, що здійснюють господарську діяльність, космічні об'єкти,.

Перелік речей, що належать до нерухомих не є вичерпним.

Також речі можуть поділятися на:

– споживні та неспоживні (споживні – це такі речі, які в процесі використання втрачають свою фізичну сутність повністю чи по частинах, а також ті речі, які в процесі свого використання перетворюються в іншу річ; неспоживними є ті речі, які при їх використанні втрачають споживні властивості поступово, протягом відносно тривалого часу (обладнання, машини)).

– подільні та неподільні;

– головні та другорядні (головна річ представляє основний інтерес як об'єкт цивільних прав, а другорядна виконує допоміжні, обслуговуючі функції; головна річ і другорядна між собою пов'язані фізично; другорядні речі іменуються складовими частинами головної речі та визначаються як такі, що не можуть бути відокремлені від головної речі без пошкодження або її істотного знецінення (приміром, двері є складовою частиною будинку)).

2. Цінні папери і оборотні документи

До речей відносять гроші та цінні папери. *Гроші* є особливим різновидом рухомого майна. Вони найчастіше виступають в якості законного платіжного засобу в оплатних договорах, проте можуть бути також предметом деяких цивільно-правових правочинів (договорів позики, заповіту, кредитних договорів, дарування).

Цінний папір – це документ, що засвідчує майнове право, яке може бути реалізовано шляхом пред'явлення оригіналу документу. При цьому він повинен містити відповідні реквізити. Переуступка третій особі права, що впливає з цінного паперу, можлива шляхом передачі самого цінного паперу.

Об'єктом господарського обороту, крім матеріальних рухомих речей, є також майнові права, які виражені і закріплені в певних документах. У системі загального права вони називаються оборотними паперами.

У країнах романо-германської системи права в залежності від зазначеного у документах права розмежовують такі види цінних паперів:

1) грошові папери, в яких виражено право вимоги конкретної грошової суми;

2) папери, в яких виражено право участі в компанії або акціонерному товаристві, а також зазначено право на частину прибутку у вигляді дивідендів;

3) товарні папери, в яких виражено речове право, зокрема право власності або застава на товар, що знаходиться у володінні третьої особи